

การกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดภูเก็ต

ชาวลิต หมายสม¹ และพรณวดี ขำจริง²

^{1,2}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

s6611149105@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาการกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า จังหวัดภูเก็ตมีชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 7 ชุมชน ได้แก่ บ้านกู่และบ้านนาทกในอำเภอเมือง บ้านบางทองในอำเภอกะทู้ และบ้านป่าคลอก บ้านบางโรง บ้านลิพอนใต้ และบ้านมาหนักในอำเภอกลาง แต่ละชุมชนมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนบ้านกู่เน้นการสร้างอาชีพเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ชุมชนบ้านนาทกใช้กองทุนหมู่บ้านเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านบางทองเน้นเกษตรผสมผสานและสวัสดิการชุมชน ส่วนชุมชนในอำเภอกลางมุ่งเน้นการเกษตรอินทรีย์ การออมทรัพย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการกระจายตัวของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement) ซึ่งแต่ละครัวเรือนตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรของตนเอง และมีศูนย์กลางร่วมกัน เช่น วัด โรงเรียน หรือสถานีอนามัย บางพื้นที่พบรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว (Linear Settlement) โดยเฉพาะในพื้นที่ดั้งเดิมที่มีการใช้เส้นทางน้ำและทางบกเป็นหลักในการคมนาคม การตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถใช้พื้นที่เกษตรได้อย่างคุ้มค่า ลดการเดินทาง และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน.

คำสำคัญ: การกระจายตัว ชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง

The Distribution of Sufficiency Economy Model Communities in Phuket

Chaowalit Matsom¹ and Panwadee khumjing²

^{1,2}Faculty of Education, Phuket Rajabhat University

s6611149105@pkru.ac.th

Abstract

This research aims to study the information and spatial distribution of sufficiency economy communities in Phuket Province. Conducted as a qualitative study, the findings reveal that Phuket has a total of seven sufficiency economy communities: Ban Kuku and Ban Nakok in Mueang District, Ban Bang Thong in Kathu District, and Ban Pa Khlok, Ban Bang Rong, Ban Lipon Tai, and Ban Ma Nik in Thalang District. Each community has distinct operational characteristics. Ban Kuku focuses on supplementary occupations and cultural preservation, Ban Nakok utilizes village funds to strengthen economic security, and Ban Bang Thong emphasizes integrated agriculture and community welfare. Communities in Thalang prioritize organic farming, savings groups, agri-tourism, and local product development. The spatial distribution of these communities aligns with the concept of dispersed or scattered settlements, where each household is located within its own agricultural area while sharing common centers such as temples, schools, or health stations. In some areas, linear settlement patterns are observed, especially in traditional areas where waterways and roads were the main transportation routes. This settlement structure allows communities to maximize agricultural land use, reduce travel time, and effectively manage production. It also supports sustainable livelihoods in accordance with the sufficiency economy philosophy. Overall, the study highlights how the organization and distribution of sufficiency economy communities in Phuket contribute to economic stability, cultural preservation, and sustainable development.

Keywords: *Distribution, Community, Sufficiency Economy*

1. บทนำ

ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ แต่กลับพบว่าการกระจายตัวของชุมชนเหล่านี้ยังไม่ทั่วถึงหรือครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในเขตชนบทห่างไกล พื้นที่ภูเขา หรือพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติจำกัด ซึ่งประสบปัญหาทั้งในด้านการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และการสนับสนุนจากภาครัฐ การพัฒนาอย่างไม่เท่าเทียมส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชน ส่งผลต่อโอกาสในการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้เป็นระบบจะช่วยให้สามารถระบุจุดแข็งจุดอ่อนและโอกาสในการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะส่งผลให้เกิดการวางนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและความมั่นคงในระดับชุมชนได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) การศึกษาการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สังคมไทยในระยะยาว โดยเฉพาะในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภัยพิบัติและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติในด้านการขจัดความยากจน ความมั่นคงทางอาหารจึงมีความสำคัญในการชี้ให้เห็นรูปแบบ แนวโน้ม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีหลากหลาย ตั้งแต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรในพื้นที่ ภาวะผู้นำของชุมชน ไปจนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการตนเอง การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการกระจายตัวและเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาเชิงลึก สามารถจำแนกปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดตั้งชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาแบบทั่วถึงในระดับชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น การวิจัยเรื่องนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายและแผนงานให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเรียนรู้จากกันและกัน เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และขยายผลในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาที่อิงตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ลดความเปราะบางของชุมชนต่อปัจจัยภายนอก เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ หรือการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงของชุมชนและประเทศในระยะยาว (เพ็ญศรี, 2561)

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต
- 2) ศึกษาการกระจายตัวของต้นแบบชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

1.2 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบข้อมูลพื้นฐานของละชุมชน
- 2) ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนต้นแบบให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้โดยการใช้ข้อมูลจากงานวิจัยเพื่อวางแผนการขยายผลในพื้นที่ที่ยังไม่มีหรือมีน้อย
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยหลักคิดที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของ
- 4) เพิ่มโอกาสให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างพื้นที่ ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ฉัตรชัย พงษ์ประยูร (2549, 34) กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานรูปแบบต่าง ๆ การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายเป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือน ทุ่ง ฉาง คอกสัตว์ โรงเก็บเครื่องมือต่างของเกษตรกรตั้งอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเองหรือ อาจเรียกว่าการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยว (Isolated Settlement) ความห่างของบ้านเรือนขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินแต่ละครอบครัว การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกันเช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ตลาดลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายนี้จะพบในชนบทของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ตอนเหนือของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยการตั้งถิ่นฐานแบบประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่เกษตรกรประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำไร่ เช่น ไร่อ้อย ไร่สับปะรด ไร่มันสำปะหลัง รวมทั้งพวกที่ทำสวนผลไม้โดยกระจายอยู่ไม่ไกลนักในพื้นที่สวนของแต่ละครอบครัว แนวเขตของสวนจะมีคูคลองกัน การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ทำให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปกลับ ระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน ดังนั้นจึงมีเวลาการดูแลผลผลิตได้อย่างเต็มที่บางบริเวณอาจจะใช้วิธีการทำฟาร์มผสม (Mixed Farming) คือ ไร่ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

การตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ค่อยพบในบริเวณที่สูง ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยอาจจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในเขตที่เป็นชุมชนการค้าหรือทางแยกของเส้นทางคมนาคม ส่วนบริเวณที่อยู่ไกลออกไปอาจมีการตั้งบ้านเรือนห่างกัน สำหรับพื้นที่เกษตรจะอยู่บริเวณด้านหลังของที่อยู่อาศัย เส้นทางคมนาคมที่ส่งเสริมให้มีการตั้งถิ่นฐานได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ตามแนวยาวของหุบเขาแคบ ๆ และบริเวณแนวของน้ำพุ เป็นต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรชนก สนิทวงศ์ (2561) แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมิ พอกิน พอใช้” พบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขภายใต้แนวคิด “พอมิ พอกิน พอใช้” อย่างยั่งยืน โดยนำแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางปฏิบัติในพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2562) การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ศักยภาพของความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ศิโรช แทนรัตนกุล, กุสุมา สีดาเพ็ง (2566) การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างงานและรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมธา หริมเทพาธิป (2566) สังคมแห่งการแบ่งปันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า “สังคมแห่งการแบ่งปัน” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือสังคมที่มีการให้ด้วยใจที่รู้จักพอ มีพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง คือ “พอมิ พอกิน” โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเป็นจุดตั้งต้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

การประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 (IAATCON 2025) สหวิทยาการด้านบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ “สู่การเปลี่ยนผ่านเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนในโลกแห่ง AI” สถาบันเทคโนโลยีการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้หลักเกณฑ์ คือ ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์ตรงกับกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนบริบทของพื้นที่ได้จริง รวมทั้งต้องยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ ได้แก่

ภาคชุมชน ประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแต่ละชุมชน จำนวน 6 คน

ภาครัฐ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดภูเก็ต สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ จำนวน 4 คน

ภาคเอกชน ผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กลุ่ม OTOP และเกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 3 คน

ภาคสถาบันการศึกษาและหน่วยงานสนับสนุน อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 4 คน

3.2 เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อเก็บข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน และแสดงแผนที่และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำหรับการวิเคราะห์การกระจายตัวเชิงพื้นที่

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เป็นกรอบแนวคิดหลัก ประกอบกับ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานของฉัตรชัย พงษ์ประยูร (2549) ซึ่งอธิบายลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย และแบบแนวยาว เพื่อใช้วิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัวของชุมชนในเชิงพื้นที่

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้ Google Maps สร้างแผนที่การกระจายตัวของชุมชน วิเคราะห์รูปแบบการกระจายตัว และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4. ผลการวิจัย

4.1 ศึกษาข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

1. ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกู่กู ที่ตั้ง 9/9 ซอยแม่กลิ้ง หมู่ที่ 3 ตำบลรัชฎา อำเภอเมืองภูเก็ต เริ่มจากการสร้างอาชีพเสริม ให้กับกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งมีอาชีพหลักในการทำสวนยางพารา อาชีพเสริมที่ทำในสมัยนั้น (ประมาณ 30 ปีที่แล้ว) ก็จะเป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก ต่อมาประมาณปี 2549 หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาสนับสนุน และยกระดับจากกลุ่มอาชีพ ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ เพราะระหว่างการเดินทาง ในการสร้างอาชีพเสริมนั้น ได้เก็บเกี่ยวองค์ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ จนเป็นที่ยอมรับ จึงแจ้งชื่อว่า ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกู่กู กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การอนุรักษ์งานจัดสรรวัฒนธรรมภูเก็ต ภาคการเกษตร มีเรื่อง ดิน, น้ำ, ปุ๋ยพืช ประมง และปศุสัตว์ ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมเด่น การผลิตถ่านคาร์บอนจากไม้ไผ่ ด้านศิลปะ ที่โดดเด่น ผ้าบาติกลายไทย, ด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอื่น ๆ



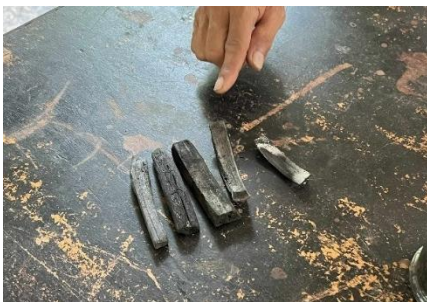
ภาพที่ 1 จักสานภูเก๊ต

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (22/09/68)



ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (แชมพูสมุนไพร)

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (22/09/68)



ภาพที่ 3 การผลิตถ่านคาร์บอนจากไม้ไผ่

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (22/09/68)



ภาพที่ 4 สบซู่ภูเก๊ต

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (22/09/68)

2. ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาก

ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ตำบลคลอง อำเภอมะนังภูเก็ต เป็นชุมชนต้นแบบที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของสมาชิก โดยหมู่บ้านได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนเพื่อหมุนเวียนเงินภายในชุมชนและสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิก ประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้านเงินหมุนเวียน 1 ล้านบาท กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำนวน 50 คน มีเงินทุนหมุนเวียน 31,250 บาท และกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านนากจำนวน 30 คน จุดประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ทั้งการทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และการออมเงินของสมาชิก โดยเริ่มแรกกลุ่มได้รับพระราชทานเงินจำนวน 20,000 บาท เป็นกองทุนสำรองจ่ายและแหล่งเงินหมุนเวียน กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การปลูกผักพื้นบ้านในสวนยางพารา การใช้พลังงานทดแทน การผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ การเพาะเห็ด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์



ภาพที่ 5 การปลูกผักพื้นบ้าน (ผักเหลียง)

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (24/09/68)



ภาพที่ 6 แผงโซลาเซลล์ผลิตน้ำ

ที่มา: เซาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (24/09/68)



ภาพที่ 7 การผลิตน้ำหมักชีวภาพ

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (24/09/68)



ภาพที่ 8 การเพาะเห็ด

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (24/09/68)

3. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางทอง

ที่ตั้ง หมู่ที่ 7 ตำบลกะตุ อำเภอกะตุ เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 และบริหารจัดการด้วยคณะกรรมการที่ชัดเจน มีการจัดตั้งระบบการเงินและบัญชีของครัวเรือนและกลุ่มอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินแก่สมาชิก มีระบบการบริหารและสวัสดิการที่สนับสนุนสมาชิกอย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวนประมาณ 44 คน และได้รับการสนับสนุนจากโครงการในรูปของเงินพระราชทาน เป็นกองทุนหมุนเวียนสำหรับกลุ่ม จำนวน 20,000 บาท ซึ่งใช้เป็นทุนเริ่มต้นหรือทุนเสริมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตและการขยายผลการเรียนรู้ของชุมชน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีบทบาทในการติดตาม ให้ความปรึกษา และเชื่อมโยงเครือข่ายแก่กลุ่มในการยกระดับคุณภาพสินค้าและการจัดการกลุ่ม กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ในระบบครัวเรือน การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และในปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ยุติการดำเนินการชั่วคราว

4. ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. บ้านป่าคลอก

ที่ตั้ง 79/7 หมู่ที่ 2 ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง เกิดจากความร่วมมือ ร่วมแรง และรวมใจของชาวป่าคลอกในการพัฒนาชีวิตของตนเอง ด้วยการทำกิจกรรมการลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเอง จนทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนบ้านป่าคลอก ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ของแกนนำในชุมชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการ ฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรของตน ภายใต้การขับเคลื่อนงานพัฒนาผ่านหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และวิถีปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนฐานความเข้าใจทางศาสนา ของชาวไทยอิสลามและไทยพุทธ อันเป็นจุดเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ก่อให้เกิดการรวมตัวเป็นคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาในตำบล โดยมีหน่วยงานภายนอก เข้ามารับสนับสนุนให้เกิดการทำแผนและยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การสร้างและสนับสนุนกลุ่มอาชีพ อีกทั้งผู้นำยังประสานเชื่อมโยงภาคีพัฒนาระหว่างจังหวัด ระดับภาค และประสานหน่วยงานแหล่งทุนพัฒนาต่างๆ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มประเภทต่างๆ กระจายตัวอยู่ทั่วตำบล กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การปลูกผักสวนครัว การปลูกผักแบบยกแคร่บนกระเบื้อง และการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ



ภาพที่ 9 การปลูกผักสวนครัว

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)



ภาพที่ 10 การปลูกผักแบบยกแคร่บนกระเบื้อง

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)



ภาพที่ 11 การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)

5. ศูนย์เรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านบางโรง

ที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลป่าคอก อำเภอดง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของชุมชน โดยมีนายเสบ เกิดทรัพย์ ผู้จัดการกลุ่มออมทรัพย์อัลอามาเนาะห์เป็นผู้ริเริ่มสำคัญ หลังจากได้ไปอบรมที่สวนจิตรลดาในช่วงปี 2542-2543 เขาได้นำความรู้กลับมาพัฒนาชุมชนผ่านการจัดตั้งธนาคารหอย และต่อยอดเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาความเป็นอยู่และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน กลุ่มออมทรัพย์บ้านบางโรงเริ่มต้นเมื่อปี 2540 มีสมาชิกเพียง 35 คน เงินทุนหมุนเวียนเพียง 27,500 บาท แต่ด้วยการบริหารจัดการที่โปร่งใสและยึดหลักการศาสนาอิสลามที่ไม่ใช้ระบบดอกเบี้ย ปัจจุบันกลายเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกกว่า 1,500 คน และเงินทุนหมุนเวียนมากกว่า 100 ล้านบาท นอกจากนี้ยังจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก เช่น ค่ารักษาพยาบาลและการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย ในช่วงวิกฤตโควิด-19 แม้จังหวัดภูเก็ตได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่หยุดชะงัก แต่ชุมชนบ้านบางโรงยังคงดำรงชีวิตได้ด้วยอาชีพประมงและการพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านหันกลับมาใช้ชีวิตดั้งเดิม ทั้งการทอดแหดักปู และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อยังชีพ จึงทำให้ชุมชนไม่ประสบปัญหารุนแรง ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้จึงเป็นตัวอย่างชุมชนที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถผสมผสานการออม การจัดสวัสดิการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จนกลายเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในจังหวัดภูเก็ต กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ ธนาคารปูม้า และการเลี้ยงปลา



ภาพที่ 12 ธนาคารปูม้าบ้านบางโรง
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (01/10/68)



ภาพที่ 13 กระชังเลี้ยงปลา
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (01/10/68)

6. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านลิพอนใต้

ที่ตั้ง 24 หมู่ที่ 5 ตำบลศรีสุนทร อำเภอลาดหลุมแก้ว เป็นชุมชนที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยได้รับงบประมาณจากกรมการพัฒนาชุมชนเพื่อดำเนินโครงการตามพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ ๙ ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้แบบลงมือทำตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำน้ำส้มควันไม้ การทำปุ๋ยหมัก และการมัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ชุมชนบ้านลิพอนใต้ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงสัตว์แบบธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ชุมชน



ภาพที่ 14 สวนผักสวนครัว
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (03/10/68)



ภาพที่ 15 บ่อเลี้ยงปลา
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (03/10/68)



ภาพที่ 16 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ปลาฉิ่งฉ้าง)
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (03/10/68)



ภาพที่ 17 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (เม็ดมะม่วงหิมพานต์)
ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (03/10/68)

7. ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านมาหนิก

ที่ตั้ง อ่างเก็บน้ำบางเหนียวดำ หมู่ที่ 7 ตำบลศรีสุนทร อำเภอดงหลวง เกิดจากการที่ชาวบ้านเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับการปลูกพืชไว้กินเอง ที่ไม่ผ่านการใส่สารเคมี เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จึงมีต้นทุนต่ำ และไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตร จึงขออนุญาตใช้พื้นที่ของกรมชลประทาน โดยเริ่มต้นในปี 2557 มีสมาชิก 27 คน และปัจจุบันมีสมาชิก 46 คน ในระยะแรกมีอุปสรรคในเรื่องของพื้นที่ โดยพื้นที่ที่ตั้งของศูนย์เคยเป็นเหมืองแร่มาก่อน จึงเป็นพื้นดินทราย ไม่สามารถปลูกพืชได้ และพื้นที่ปล่องระดับ เป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังหรือน้ำมาจากอ่างน้ำ จึงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงได้ขอความร่วมมือจากกรมพัฒนาที่ดินในเรื่องของการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำถุขมิ้นแก้งดิน เพื่อมาสร้างเป็นธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ ที่จะสามารถนำมาใช้ในพื้นที่ปัญหาต่อมา คือ การขาดองค์ความรู้ของชาวบ้านในด้านของการทำเกษตรและการแปรรูปจากพืชที่ปลูก จึงได้ขอความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ตามพระราชโองบายของในหลวงรัชกาลที่ 10 ในโครงการพัฒนาท้องถิ่น ถือเป็น การสร้างภาคีเครือข่ายที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความยั่งยืน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิก ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้มุ่งเน้นการเกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยเน้นให้ชาวบ้านมีความรู้และทักษะสามารถพึ่งพาตนเองได้ กิจกรรมหลักของศูนย์ ได้แก่ การทำน้ำหมักชีวภาพ การปลูกผักแบบแคร่บนกระเบื้อง การเลี้ยงปลา และผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร



ภาพที่ 18 การทำน้ำหมักชีวภาพ

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)



ภาพที่ 19 การปลูกผักแบบแคร่บนกระเบื้อง

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)



ภาพที่ 20 การเลี้ยงปลา

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)



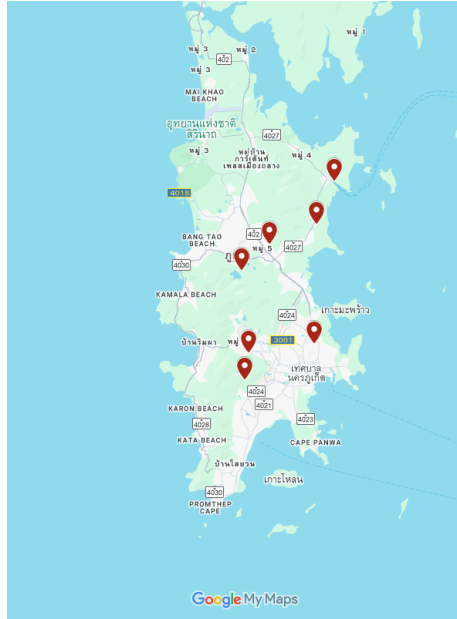
ภาพที่ 21 ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร

ที่มา: เขาวลิต หมดสม ผู้ถ่ายภาพ (27/09/68)

6.2 ศึกษาการกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกู่	พิกัด X : 98.3981875 พิกัด Y : 7.9063125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาก	พิกัด X : 98.3364375 พิกัด Y : 7.8745625
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางทอง	พิกัด X : 98.3396875 พิกัด Y : 7.8979375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นบ้านป่าคอก	พิกัด X : 98.4004375 พิกัด Y : 8.0118125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางโรง	พิกัด X : 98.4160000 พิกัด Y : 8.0496667
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลิพอนใต้	พิกัด X : 98.3583594 พิกัด Y : 7.9941375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านมาหนิก	พิกัด X : 98.3336719 พิกัด Y : 7.9706375

แผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดภูเก็ต



ภาพแผนที่ดาวเทียมจังหวัดภูเก็ต โดยมีการปักหมุดสัญลักษณ์ แสดงถึงที่ตั้งของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งพบว่าจังหวัดภูเก็ตมีการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมทุกอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง จำนวน 2 ชุมชน อำเภอกะทู้ จำนวน 1 ชุมชน และอำเภอถลาง จำนวน 4 ชุมชน

ที่มา: Google Maps (24/09/68)

การกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตสอดคล้องกับแนวคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายเป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือน ทุ่ง ไร่ ฝาย คอกสัตว์ โรงเก็บเครื่องมือต่างของเกษตรกรตั้งอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเองหรือ อาจเรียกว่าการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยว (Isolated Settlement) ความห่างของบ้านเรือนขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินแต่ละครอบครัว การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกันเช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ตลาดลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายนี้จะพบในชนบทของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ตอนเหนือของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยการตั้งถิ่นฐานแบบประเภทนี้จะปรากฏในบริเวณที่เกษตรกรประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำไร่ และทำสวนผลไม้โดยกระจายอยู่ไม่ไกลนักในพื้นที่สวนของแต่ละครอบครัว แนวเขตของสวนจะมีคูคลองกัน การตั้งถิ่นฐานรูปแบบนี้ทำให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปกลับ ระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน ดังนั้นจึงมีเวลาการดูแลผลผลิตได้อย่างเต็มที่บางบริเวณอาจจะใช้วิธีการทำฟาร์มผสม (Mixed Farming) คือ ไร่ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบนี้พบในชุมชนดั้งเดิมในช่วงที่ยังมีการพัฒนาการคมนาคมน้อยจึงมีการใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมมีการตั้งชุมชนตามแนวความยาวของฝั่งแม่น้ำลำคลองเรียกว่า River Linear Settlement ที่พบริมสองฝั่งถนนเรียกว่า Road Linear Settlement

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งจากภาคชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสถาบันการศึกษา สรุปและอภิปรายผล พบว่า แต่ละชุมชนมีบริบทเฉพาะที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง

แตกต่างกัน โดยผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เน้นย้ำถึง “การเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่” และ “การลงมือปฏิบัติจริง” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเกิดผลเป็นรูปธรรม ผู้ให้ข้อมูลจากภาครัฐให้ข้อสังเกตว่าชุมชนที่มีเครือข่ายการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล มักสามารถพัฒนากิจกรรมต่อเนื่องและขยายผลไปยังครัวเรือนอื่นได้ดีกว่าชุมชนที่ดำเนินการด้วยตนเอง ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด เพื่อให้ชุมชนสามารถแข่งขันและยืนหยัดได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

5. สรุปผลและอภิปรายผล

5.1 สรุปผล

ข้อที่ 1 ศึกษาข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า ข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดภูเก็ตมีทั้งหมด 7 ชุมชน แบ่งเป็นอำเภอเมือง 2 ชุมชน อำเภอกะทู้ 1 ชุมชน และอำเภอถลาง 4 ชุมชน ศูนย์บ้านกู่ อ.เมือง เกิดจากการสร้างอาชีพเสริมของชาวสวนยาง เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มบ้านนาก อ.เมือง ใช้กองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีการปลูกผักสวนครัวและการเพาะเห็ด กลุ่มบ้านบางทอง อ.กะทู้ มีระบบการเงินและสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็ง เน้นเกษตรผสมผสานและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ศูนย์บ้านป่าคลอก อ.ถลาง เน้นการปลูกผักอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการออมทรัพย์เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ชุมชนบ้านบางโรง อ.ถลาง มีจุดเด่นด้านกลุ่มออมทรัพย์และธนาคารหยอ ใช้หลักศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาความมั่นคง ศูนย์บ้านลิพอนใต้ อ.ถลาง มุ่งเน้นการทำปุ๋ยหมัก เพาะเห็ด และเป็นส่วนหนึ่งของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และศูนย์บ้านมาหนิก อ.ถลาง เน้นการเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

ข้อที่ 2 ศึกษาการกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกู่	พิกัด X : 98.3981875 พิกัด Y : 7.9063125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาก	พิกัด X : 98.3364375 พิกัด Y : 7.8745625
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางทอง	พิกัด X : 98.3396875 พิกัด Y : 7.8979375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นบ้านป่าคลอก	พิกัด X : 98.4004375 พิกัด Y : 8.0118125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางโรง	พิกัด X : 98.4160000 พิกัด Y : 8.0496667
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลิพอนใต้	พิกัด X : 98.3583594 พิกัด Y : 7.9941375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านมาหนิก	พิกัด X : 98.3336719 พิกัด Y : 7.9706375

สอดคล้องกับแนวคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement) ตั้งอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเองหรือ อาจเรียกว่าการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยว (Isolated Settlement) ความห่างของบ้านเรือนขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินแต่ละ ครอบครั้ว การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกันเช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย และตลาด มักจะมีแนวเขตของสวนจะมีคูคลองกัน การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ทำให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปกลับ ระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน ดังนั้นจึงมีเวลาการดูแลผลผลิตได้อย่างเต็มที่บางบริเวณอาจจะใช้วิธีการทำฟาร์มสวนผสม (Mixed Farming) คือ ใช้ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบนี้พบในชุมชนดั้งเดิมในช่วงที่ยังมีการพัฒนาการคมนาคมน้อยจึงมีการใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมหรือทางบก

5.2 อภิปรายผล

ข้อที่ 1 ศึกษาข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่า ข้อมูลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดภูเก็ตมีทั้งหมด 7 ชุมชน แบ่งเป็นอำเภอเมือง 2 ชุมชน อำเภอกะทู้ 1 ชุมชน และอำเภอถลาง 4 ชุมชน ศูนย์บ้านกูด อ.เมือง เกิดจากการสร้างอาชีพเสริมของชาวสวนยาง เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มบ้านนาถก อ.เมือง ใช้กองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีการปลูกผักสวนครัวและการเพาะเห็ด กลุ่มบ้านบางทอง อ.กะทู้ มีระบบการเงินและสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็ง เน้นเกษตรผสมผสานและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ศูนย์บ้านป่าคลอก อ.ถลาง เน้นการปลูกผักอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการออมทรัพย์เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ชุมชนบ้านบางโรง อ.ถลาง มีจุดเด่นด้านกลุ่มออมทรัพย์และธนาคารทอเย ใช้หลักศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาความมั่นคง ศูนย์บ้านลิพอนใต้ อ.ถลาง มุ่งเน้นการทำปุ๋ยหมัก เพาะเห็ด และเป็นส่วนหนึ่งของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และศูนย์บ้านมาหานิก อ.ถลาง เน้นการเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรชนก สนิทวงศ์ (2561) เรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี พอกิน พอใช้” พบว่า มีการมุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์และทบทวนตนเอง การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ทุนทรัพย์ เมล็ดพันธุ์ ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร มีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการแปรรูปทางการเกษตรรวมทั้งการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาและที่สำคัญมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญและส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน และคณะ (2560) เรื่อง “ยั่งยืน มีความสุขจากประโยชน์สุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง : หนึ่งศตวรรษครั้งแห่งการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547-2559)” พบว่า แต่ละคนเกิดมามีปัญญาที่ถูกกำกับด้วยสติ แล้วนำไปสู่การมีชีวิตที่มีคุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง จนเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกชนิดสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา สีดาเพ็ง (2566) เรื่อง การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างงานและรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างงานและรายได้ชุมชน ประกอบไปด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) การรวมกลุ่มพัฒนาทักษะอาชีพหลัก 2) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 3) การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ 4) การสร้างรายได้และการลดรายจ่าย 5) การจัดทำบัญชีครัวเรือน และสุดท้ายปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืน นั้นมี 5 ปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ 1) ผู้นำชุมชน 2) องค์ความรู้ 3) ต้นทุนชุมชน 4) องค์การสนับสนุน และ 5) จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อที่ 2 ศึกษาการกระจายตัวของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกูด	พิกัด X : 98.3981875 พิกัด Y : 7.9063125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านนาถก	พิกัด X : 98.3364375 พิกัด Y : 7.8745625
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางทอง	พิกัด X : 98.3396875 พิกัด Y : 7.8979375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นบ้านป่าคลอก	พิกัด X : 98.4004375 พิกัด Y : 8.0118125
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านบางโรง	พิกัด X : 98.4160000 พิกัด Y : 8.0496667
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านลิพอนใต้	พิกัด X : 98.3583594 พิกัด Y : 7.9941375
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านมาหานิก	พิกัด X : 98.3336719 พิกัด Y : 7.9706375

สอดคล้องกับแนวคิดการตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Dispersed or Scattered Settlement) ตั้งอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเองหรือ อาจเรียกว่าการกระจายในลักษณะโดดเดี่ยว (Isolated Settlement) ความห่างของบ้านเรือนขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินแต่ละ ครอบครั้ว การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะมีศูนย์กลางร่วมกันเช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย และตลาด มักจะมีแนวเขตของสวนจะมีคูคลองกัน การตั้งถิ่นฐานรูปแบบนี้ทำให้ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปกลับ ระหว่างพื้นที่เกษตรกับบ้าน ดังนั้นจึงมีเวลาการดูแลผลผลิตได้อย่างเต็มที่บางบริเวณอาจจะใช้วิธีการทำฟาร์มสวนผสม (Mixed Farming) คือ ใช้ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาว (Linear Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบนี้พบในชุมชนดั้งเดิมในช่วงที่ยังมีการพัฒนาการคมนาคมน้อยจึงมีการใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมหรือทางบก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางสาวชลิตา เกยศิริ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการขยายตัวของพื้นที่เมืองและการกระทบต่อ พื้นที่เปราะบางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เมืองสุราษฎร์ธานี มีรูปแบบการขยายตัวของเมืองจากพื้นที่เมืองเดิม โดยวิวัฒนาการขยายตัวของเมืองเป็นลักษณะการการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (cluster settlement) ปรากฏชัดบริเวณศูนย์กลางเมือง โดยเฉพาะชุมชนที่มีบทบาทด้านการปกครองและการค้า และพบ การขยายตัวของเมืองแบบแนวยาว (linear Settlement) ตามเส้นทางคมนาคมและตามแม่น้ำลำคลองขยายตัวออกไปยังอำเภอข้างเคียงได้แก่ อำเภอพุนพินและอำเภอกาญจนดิษฐ์เป็นส่วนต่อขยายของเมืองขนาดใหญ่ ในปีพ.ศ. 2550 มีพื้นที่เมือง 79,566 ไร่ และในปี พ.ศ 2559 มีพื้นที่เมือง 88,862 ไร่ เมืองมีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นในบริเวณพื้นที่อำเภอเมือง และจากผลการคาดการณ์ ในปีพ.ศ. 2569 พบว่าเมืองมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมีพื้นที่ 102,653 ไร่ และในปี พ.ศ. 2579 พบว่าพื้นที่เมืองมีการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมีการแผ่ขยายไปยังบริเวณชานเมือง และ ในบริเวณชุมชนที่ใกล้เคียงกันเกิดการรวมกันของพื้นที่เมืองมากขึ้น โดยมีพื้นที่เนื้อเมือง 115,108 ไร่ ของพื้นที่ศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร พุทธิขนิม และคณะ. (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลตานี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลตานี มีเกษตรกรผู้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปปรับใช้กับเกษตรทฤษฎีใหม่มีการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยจัดสรรพื้นที่ การจัดการทรัพยากรให้คุ้มค่า การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การเพาะปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ และจัดจำหน่ายผลผลิต กระทั่งเป็นต้นแบบสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ เศรษฐกิจชุมชนของตำบลตานี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปและอภิปรายได้ว่า ความสำเร็จของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดภูเก็ตเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ และสามารถสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้ยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์ยังชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หยุดอยู่ที่การเกษตรเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากร การจัดสวัสดิการชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

6.1.1 ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาชุมชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำข้อมูลการกระจายตัวของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการวางแผน

พัฒนาจังหวัดอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่

6.1.2 ประยุกต์ใช้ผลการวิจัยเพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายชุมชนต้นแบบ หน่วยงานด้านการพัฒนาชุมชนสามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้จัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ และเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ขยายขอบเขตการศึกษาไปยังจังหวัดอื่นในภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความครอบคลุมมากขึ้น

6.2.2 ศึกษาปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เข้าใจมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการปรับตัวของชุมชนในยุคปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ

7. เอกสารอ้างอิง

- กรชนก สนิทวงศ์. (2561). *แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมมี พอกิน พอใช้”* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.
- เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง. (2562). *การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต*.
- ฉัตรชัย พงษ์ประยูร. (2549). *ภูมิศาสตร์มนุษย์เบื้องต้น: การตั้งถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลิตา เถยศิริ. (2560). *รูปแบบการขยายตัวของพื้นที่เมืองและการกระทบต่อพื้นที่เปราะบางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี* [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2558). *หลักคุณภาพในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับปรัชญาหลังนวยุค: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณัฐพร พุทธิฉิม, และคณะ. (2567). *การจัดการแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลธานี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์* [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เพ็ญศรี. (2561). *การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา*.
- เมธา หริมเทพาธิป. (2566). *สังคมแห่งการแบ่งปันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารปรัชญาและจริยธรรม*.
- ศิโรช แทนรัตน์กุล และกฤษมา สีดาเพ็ง. (2566). *การพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างงานและรายได้ชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคม*.
- สมใจ ตามแต่รัมย์. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.

- สุพัฒน์ นำพิชิตชัยกุล และคณะ. (2562). รูปแบบชุมชนพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ตำบล สะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่*.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2560). *รายงานการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง: การขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). *คู่มือการดำเนินงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- เสาวนีย์ อามางคกุล. (2559). *ตัวแบบการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย.
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2560). *ยั่งยืน มีความสุขจากประโยชน์สุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง: หนึ่งศตวรรษครึ่งแห่ง การวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547-2559)*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.